

The background features a stylized illustration of a person from behind, wearing a white lab coat and a dark green medical backpack with a white cross. The person's arms are raised, holding up a large white rectangular area that contains the title and subtitle. A light green line with circular nodes and a red location pin icon is overlaid on the white area, suggesting a route or path. The overall color palette consists of teal, white, and dark green.

HEEL DE ZORG

*Routes naar duurzamer,
gezonder en beter*

JOOST BIJLSMA EN CATHY VAN BEEK

Leer van
duurzame
zorgpioniers

HEEL DE ZORG

*Routes naar duurzamer,
gezonder en beter*

JOOST BIJLSMA EN CATHY VAN BEEK

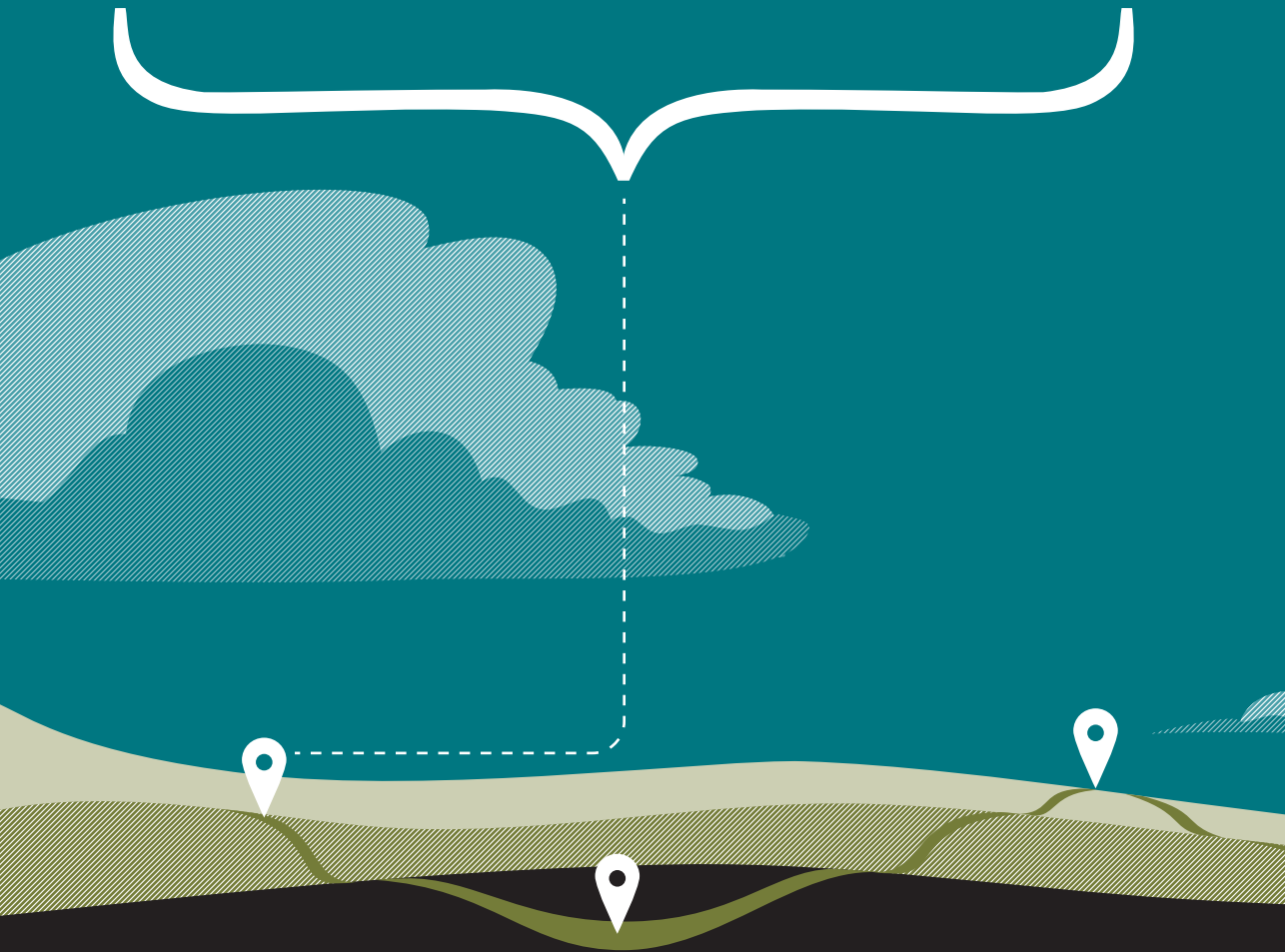
UITGEVERIJ MAGMA PUBLICATIES

www.magma-publicaties.nl

INHOUD

VOORWOORD TRANSITION TWENTIES	9
HOOFDSTUK 1 REISDOEL, BAGAGE EN REISGENOTEN	14
1.1 Jouw reden om op reis te gaan	17
1.2 Waarom het bij jou begint	19
1.3 Een bestemming kiezen	22
1.4 Bagage	24
1.5 Reisgenoten	27
1.6 Samen op reis	30
Reisverhaal Philadelphia	39
HOOFDSTUK 2 ZINNIGE ZORG	44
2.1 Van ziektezorg naar gezondheidszorg	47
2.2 Van pillen naar preventie	50
2.3 Van zinloze naar zinvolle zorg	55
Arne Hendriks De toekomst tegemoet krimpen	60
2.4 Van productie- naar patiëntgerichte zorg	62
2.5 Van mannelijke naar diverse zorg	65
2.6 Van overleven naar kwaliteit van leven	67
Reisverhaal VIGO	70
HOOFDSTUK 3 ZUINIGE ZORG	74
3.1 CO ₂ -reductie in de zorg	78
3.2 Circulair in de zorg	80
3.3 Zuinig met je gebouwen	86
3.4 Zuinig met (vervuilende) reisbewegingen	92
3.5 Zuinig met medicijnen	94
Maria Kojck Verspilling verbeeld	101
3.6 Zuinig in het ziekenhuis	104
3.7 Zuinig met water en energie in je proces	117
3.8 Zuinig met je praktijk	119
3.9 Zuinig met voeding	121
Rebecca Banens Operatieafval dat de ogen opent	124
Reisverhaal Fier	127

HOOFDSTUK 4 ZONNIGE ZORG	132
4.1 Zorg beter voor de zorgverleners	137
4.2 Vertrouw op kennis, ethiek en intuïtie van vakmensen	139
4.3 Geef medewerkers meer zeggenschap	143
4.4 Zorg voor een helende omgeving	147
Banksy Verpleegkundige als rolmodel voor jongens	150
4.5 Verlicht het werk met technologie	152
4.6 Gun kansen aan wie moeilijk werk vindt	154
4.7 Werk niet tegen elkaar, maar met elkaar	156
4.8 Geef duurzaam DNA door aan jongeren	159
Reisverhaal Alrijne	162
CONCLUSIE SAMEN MENSEN ÉN AARDE GEZONDER MAKEN	170
Reisverhaal Interzorg	176
Anja Ligtenberg/Jankie van Soest Zien wat een blinde 'ziet'	180
DUURZAME ZORG IN 17 SDG'S	182
Noten	202
Uw reisleiders	204

1

REISDOEL, BAGAGE EN REISGENOTEN

Naar zinnige, zuinige en zonnige zorg

Met de huidige wijze waarop we zorg hebben ingericht, putten wij de aarde en onze mensen onnodig uit. Dat kunnen we niet blijven doen. Het is tijd om het roer om te gooien en koers te zetten naar een nieuwe, betere bestemming. Laten we zo snel mogelijk vertrekken naar een plek met meer natuur, schonere luchten, milder weer en een ontspannen sfeer. Deze 'reisgids' helpt je bij het maken van jouw ontdekkingsreis. Reizigers die je voorgingen geven je tips.

1.3 Een bestemming kiezen

Een reis naar duurzame zorg begint met het bepalen van de bestemming waar je naartoe wilt. Keuzestress ligt op de loer, want het wemelt van mogelijke reisdoelen: persoonlijke missies, afdelingsambities en strategische organisatiedoelen.

Een mooie persoonlijke missie is die van apothekersassistente Anja Vissers (zie verhaal hierna). Het gaat er bij haar niet in dat dure pillen ongebruikt in de afvalbak verdwijnen. Zij stelt alles in het werk om een oplossing te vinden, waardoor medicijnen een tweede leven kunnen krijgen.

Een aansprekende ambitie van een afdeling is die van de IC van het Erasmus Medisch Centrum om in 2030 honderd procent circulair te zijn. IC-apotheker Nicole Hunfeld streeft met haar afdeling naar elk jaar tien procent minder afval (zie 3.6.1).

Een duidelijke duurzame strategische doelstelling is die van voormalig bestuursvoorzitter Peter Bennemeer van ziekenhuis Bernhoven (zie 2.4). Hij droomde van zinnige zorg: betere zorg door minder zorg. Zo wist hij het aantal behandelingen met vijftien procent te laten dalen.

Om het doel te kunnen bereiken, zal iemand het voortouw moeten nemen. Dat kan een leider of een professional zijn. Het moet in ieder geval een persoon zijn die een droom heeft en de drive om die te laten uitkomen. Hoeveel drive nodig is, hangt af van de weerstand die het doel oproept. Bij doelen die gunstig uitpakken voor de portemonnee, zoals energiebesparing, is weinig inspanning nodig. Daar wordt iedereen blij van, niet alleen de 'groene' mensen maar ook de meer op financiën gefocuste 'blauwe'. Lastiger wordt het al als investeringen zich niet meteen maar pas jaren later uitbetalen, zoals bij duurzame energie. En echt ingewikkeld is het als duurzaam daadwerkelijk 'minderen' betekent. Zinnige zorg, bijvoorbeeld, doet de omzet dalen en daarmee vaak de verdiensten. Mensen in een beweging naar minder meekrijgen lukt eigenlijk alleen wanneer je dat overtuigend onderbouwt, bijvoorbeeld in de strategie van de organisatie.

Wie zoekt naar doelen die als aanknopingspunt kunnen fungeren, kan kiezen voor de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN). Dit zijn 17 door de leden van de VN afgesproken doelen voor duurzame ontwikkeling. Ze dienen als een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs, zorg en de klimaatcrisis. Maar ze kunnen je ook helpen om te focussen op bepaalde duurzame doelen in de strategie.

[gids]

Hoe Anja medicijnverspilling op de agenda zette

De heldere ingeving van Anja Vissers in 2011 duurt maar drie minuten. De assistente van apotheek Maasdorpen in Meerlo moet voor de zoveelste keer teruggebrachte medicijnen opruimen. Dan bedenkt ze dat je de pillendoosjes zou kunnen stoppen in een vacuüm zak met een sluiting (sealbag) en een temperatuurchip. Zo weet je zeker dat ze goed zijn bewaard, waardoor je teruggebrachte medicijnen opnieuw kunt verstrekken. Normaal gesproken verdwijnt zo'n ingeving weer, maar deze laat Anja niet los. Ze wil deze droom van opnieuw verstrekken beslist laten uitkomen. Anja zet haar idee op papier en zendt dit in voor de prijsvraag *Beste Zorgidee* van verzekeraar ONVZ. Tot haar verrassing wint ze in november 2011 hiermee de hoofdprijs van 10.000 euro.

Anja beseft dat de kous hiermee niet af is. Ze gaat op zoek naar een geschikte sealbag en een chipontwikkelaar. Ze vindt Jos Geboers van ECCT in Veldhoven bereid een chip te ontwikkelen die je kunt toevoegen aan de verpakking. Opnieuw is dat een idee dat in de prijzen valt. De chip wint in 2013 de *Herman Wijffels-innovatieprijs* van de Rabobank. In het juryrapport staat dat dit een standaardpraktijk in Nederland kan worden.

Helaas is dat nog steeds onvoldoende om verspilling tegen te kunnen gaan. Want om medicijnen opnieuw te kunnen uitgeven is ook een wetenschappelijke onderbouwing noodzakelijk. Gelukkig komt Anja wetenschapper Charlotte Bekker op het spoor. Zij promoveert op dit onderwerp in Utrecht.

Later zet ze ook experimenten op met het opnieuw uitgeven van medicijnen.

Wie denkt dat het daarmee klaar is voor Anja, zit ernaast. Zij wil beslist bewerkstelligen dat ongebruikte medicijnen opnieuw verstrekt kunnen worden. Op een symposium over verspilling ontmoet ze Jan Akkermans en Piet Berkers van Logistics Community Brabant (LCB). Zij zijn samen met het Rode Kruis bezig met een regionale inzameling van retourmedicijnen, incontinentie- en verbandmaterialen. De twee kunnen de kennis van Anja over medicijnen heel goed gebruiken.

In november 2020 gaat bij wijze van pilot een eerste zending medicatie naar Suriname. Dat land kampt met enorme tekorten die in de coronacrisis dramatisch uitpakken. De zending wordt in dank aanvaard door de Surinaamse minister van Volksgezondheid Amar Ramadhin en hartchirurg Pieter Voigt. Anja: "Het gaf mij een geweldig gevoel toen hij zei: dankzij jullie bloedverdunners kunnen wij weer opereren. Daar heb ik het allemaal voor gedaan. Zonder strijd, geen overwinning."

Tips van Anja

- » *Laat je niet afschepen door mensen die het beter denken te weten dan jij. Mopper, tier en ga weer door.*
- » *Als jouw boven het maaiveld uitgestoken hoofd er wordt afgehakt, besef dan dat je wortels sterker worden.*

3.4 Zuinig met (vervuilende) reisbewegingen

Bron

Meer over de duurzaamste keuze bij vervoer, vind je bij Milieu Centraal

Verduurzamen is niet alleen iets voor kenners die snappen wat een warmte-koude-opslag is of circulariteit. Met gewoon logisch nadenken kom je ook ver. Dat bewijst de nummer twee van de hoogste CO₂-uitstoot in de zorg: vervuilende reisbewegingen. Het is voor iedereen mogelijk om de oplossingen te verzinnen. Voor zowel medewerkers als patiënten geldt: 1. Blijf, als dat kan, thuis. 2. Loop of fiets zoveel mogelijk (met die reisbewegingen moet je juist niet zuinig zijn). 3. Kies, als het echt gemotoriseerd moet, voor de minst vervuilende vervoersoptie. Over welke gemotoriseerde vervoermiddelen de schoonste zijn, lopen de meningen behoorlijk uiteen. Eerlijke informatie hierover vind je bij Milieu Centraal.

3.4.1 Minder reisbewegingen van medewerkers

Bron

Meer over het omschakelen van de Vierstroom naar de elektrische fiets, lees je bij het ministerie van VWS.

Van de reisbewegingen in de zorg is ongeveer driekwart toe te schrijven aan zorgmedewerkers. Verreweg het grootste deel van de vervuiling komt door het gebruik van de auto. Met het stimuleren van minder vervuilende alternatieven voor vervoer is de meeste milieuwinst te halen. Hierop is relatief gemakkelijk invloed uit te oefenen door jouw organisatie. Dat zal ook niet vrijblijvend blijven. Voor organisaties met meer dan 100 medewerkers gaat de overheid in het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) een maximale uitstootnorm stellen. Die moet in 2026 worden gehaald.

Te verwachten valt dat steeds meer zorginstellingen het gebruik van de (elektrische) fiets en het openbaar vervoer gaan stimuleren. Dat kan via fietsenplannen, reiskostenvergoedingen en 'groene' leaseregelingen. Op dit punt timmeren nu al veel organisaties aan de weg. Dat kan echt verschil maken. Zo heeft thuiszorginstelling Vierstroom (Zuid-Holland) 400 elektrische leasefietsen aangeschaft voor wijkverpleegkundigen. Zij stapten in veel gevallen over van een auto op een elektrische fiets, wat fors scheelt in de uitstoot: 100.000 kg CO₂. Dat is niet het enige voordeel van de overstap. Ook de reistijd van de wijkverpleegkundigen is korter geworden, waardoor er meer tijd aan de patiënten kan worden besteed. Vierstroom bespaart met deze actie elf procent van de reisen.

Bij het vaststellen van stimuleringsregelingen en regels voor reisbewegingen is het laten meebeslissen van medewerkers direct of via de ondernemingsraad essentieel. Vervoer is een belangrijke arbeidsvoorwaarde. Te strenge beperkingen kunnen schaarse beroepsgroepen zoals verpleegkundigen afschrikken. Bij vervuilende vliegbewegingen is strenger beleid niet te vermijden. Toch is het ook hierbij verstandig om mensen mee te laten beslissen en regels niet zomaar van bovenaf op te leggen.

Bron

Teun Bousema probeert via zijn website mede-wetenschappers tot duurzamer reizen te verleiden.

Het is belangrijk om draagvlak voor duurzaam gedrag te krijgen. Dat kun je stimuleren met positieve voorbeelden. Zo heeft het Radboudumc IC-verpleegkundige Dennis van Dongen beloond met een taart voor zijn afdeling vanwege zijn duurzame inspanningen. Deze verpleegkundige fietst lange afstanden door weer en wind naar het werk, zelfs voor een nachtdienst. Hij stimuleert zijn collega's ook meer te fietsen. Nog een mooi voorbeeld bij het Radboudumc is Teun Bousema, een jonge hoogleraar tropische infectieziekten. Deze voormalige 'frequent flyer' zet zich in om collega's te stimuleren tot duurzamer reisgedrag.

3.4.2 Minder reisbewegingen van patiënten en cliënten

Reisbewegingen van patiënten en cliënten mogen maar een kwart van het totaal zijn, toch is ook hier zeker positieve impact mogelijk. Een grote kans biedt videobellen. Door consulten vaker via telefoon- of internetverbindingen te doen kunnen reisbewegingen flink naar beneden. De bekostiging speelt hier nu ook beter op in. Dit is een gevolg van de coronacrisis die eigenlijk één groot onverwacht experiment in zorg op afstand was. De ggz, die al wat langer experimenteerde, ging op grote schaal over op videobellen. Ook veel bezoeken aan ziekenhuizen bleken vervangbaar door consulten op afstand. Het aandeel nam na het uitbreken van de coronacrisis ineens met maar liefst een factor vijf toe.⁴³ Onderzoeksbureau Gupta Strategists schat op basis hiervan dat ruwweg een kwart van de ziekenhuisbezoeken vervangen kan worden door (video-)bellen.

Bron

Alles wat je wilt weten over Duurzame Mobiliteit voor intramurale zorginstellingen lees je in het gelijknamige draaiboek van het Milieuplatform Zorg.

Ook in de behandelingen en onderzoeken waarvoor bezoek aan een locatie noodzakelijk is, zitten zeker verbetermogelijkheden. Zo kun je behandelingen en/of onderzoek zoveel mogelijk combineren op één dag. Dat is goed voor het milieu én voor het humeur van je patiënten. Tandarts Sharon Wiersema behandelt patiënten die voor een controle komen bij voorkeur meteen na diezelfde controle (zie 3.8). Ook vraagt ze hen of ze het tandartsbezoek willen combineren met een bezoek aan de in pandige mondhygiënist. Ze stimuleert hen met de fiets te komen. Na een tandartsbezoek kunnen patiënten droog zitten, dankzij een overdekte stalling.

[gids]

Hoe Anneke de krachten van gynaecologen bundelt

Anneke Kwee is altijd bezig geweest met dierenleed en duurzaamheid. Op jonge leeftijd wordt ze vegetariër en later zelfs veganist. Thuis probeert ze haar eigen footprint te verkleinen. Maar tijdens haar werk als gynaecoloog in het UMC Utrecht laat ze deze kant aanvankelijk nauwelijks zien. Anneke: “We zijn in de zorg lang schizofreen geweest; op het werk golden andere normen dan thuis.”

Dat verandert als in de zorg een groene golf ontstaat. Anneke wil daar graag onderdeel van zijn. Ze wordt in 2019 voorzitter van Gynae Goes Green, van haar beroepsvereniging NVOG. Deze groep van elf gynaecologen en arts-assistenten organiseert activiteiten om aandacht te vragen voor thema’s zoals medicijnverspilling, hormonen in het oppervlaktewater en (operatie-)afval. Ook delen ze kennis met elkaar. Dat doen ze niet alleen in hun werkgroep, maar nu ook in een breder landelijk netwerk van ‘duurzame gynaecologen’. Beroepsgenoten uit zestig ziekenhuizen zijn hierbij aangesloten. Anneke. “Een thema waar we aan werken, is de ‘eendebek’ (vaginaal speculum, red.). In ons land gebruiken we jaarlijks een half miljoen van die instrumenten. Negentig procent daarvan werpen we weg, terwijl vroeger alles herbruikbaar was. Wij zoeken nu samen uit hoe hoog de milieubelasting is. Die kennis delen we.”

Ook binnen het UMCU, waar ze in het green team Groene OK zit, komt Anneke steeds vaker in actie. Tot haar ontsteltenis ziet ze in 2020 – na een sabbatical van drie

maanden – wegwerp hecht- en bevalsetjes in de verloskamer liggen. Terwijl ze daarvoor met herbruikbaar werkten. Ze aarzelt niet en kaart dit aan. Samen met een milieudeskundige voert ze een door het UMCU betaalde levenscyclusanalyse uit. “Dit duurzaamheidsonderzoek liet zien hoe ontzettend onduurzaam die wegwerpsetjes zijn. We gaan nu weer terug naar herbruikbaar.”

Anneke denkt dat de aandacht voor duurzaamheid binnen de gynaecologie verder toeneemt. Zeker als mensen gaan inzien dat zorg voor de gezondheid en het milieu in elkaars verlengde liggen. “Als gynaecoloog doen wij er medisch alles aan om een nieuwe generatie een goede start te geven. Daarbij hoort dat we diezelfde generatie niet schaden door de aarde onnodig zwaar te belasten.” Steeds duidelijker wordt, hoe schadelijk onze huidige omgang met het milieu is, zelfs voor baby’s, vertelt Anneke. “We weten dankzij onderzoek dat de kans op vroeggeboorte groter is in gebieden met veel fijnstof.”

Het is duidelijk dat Anneke op alle fronten strijdt voor duurzame zorg. Ze doet dit voor een ‘activist’ op een uiterst diplomatieke wijze. Ze heeft zelfs een cursus gevolgd, om als klimaatambassadeur het goede gesprek over het klimaat te voeren. Zo hoopt ze nog meer collega’s over de streep te trekken. “De tijd dat dit thema alleen voor thuis was, is echt voorbij.”

Maria Koijsck

Verspilling verbeeld

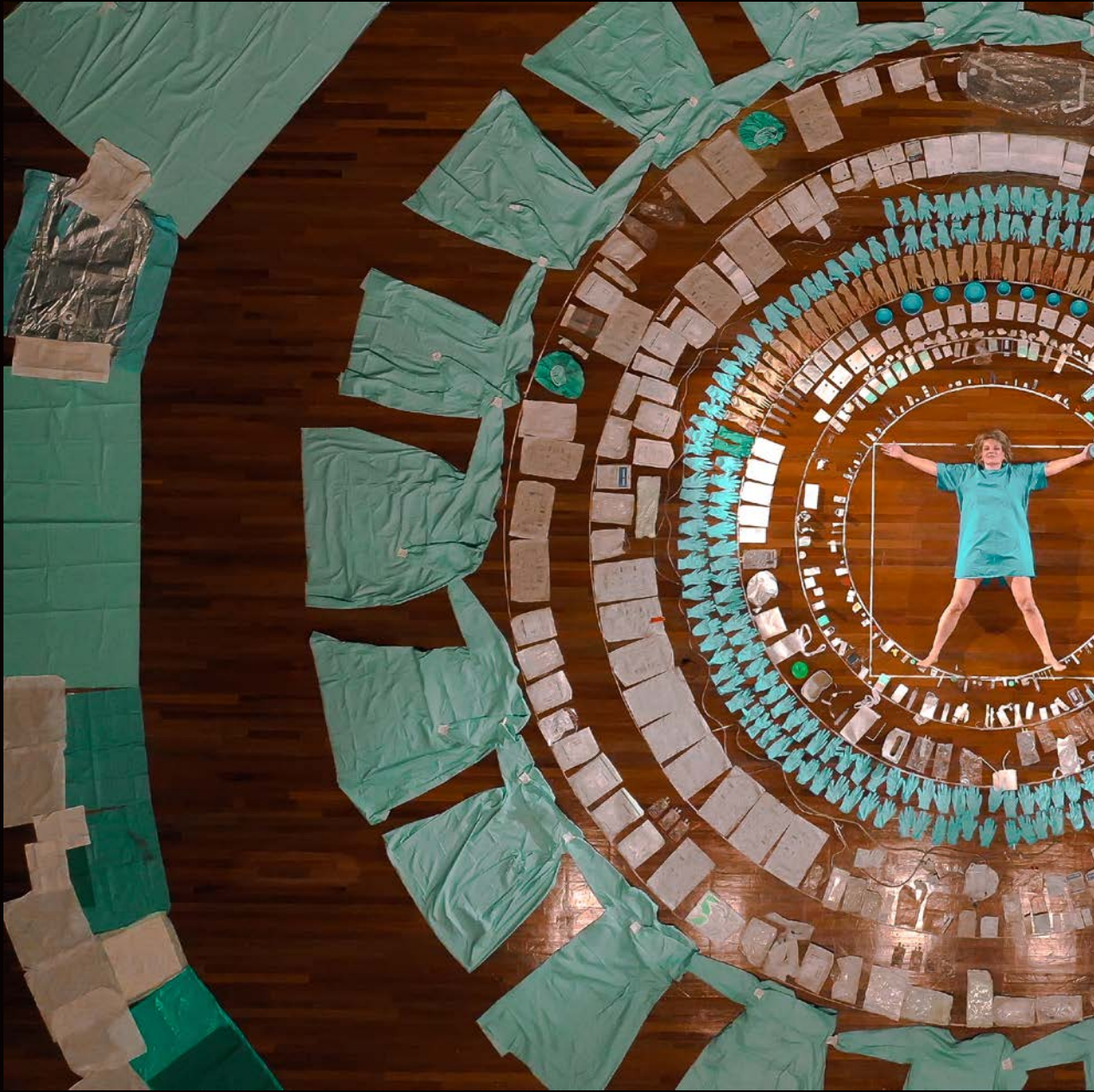
Je vraagt je af waarom we al dat onnodige afval in de zorg ooit normaal zijn gaan vinden. Waarschijnlijk komt dit omdat het meestal buiten ons zicht blijft. Afval staat niet op ons netvlies. Om te merken dat dit probleem menens is, moeten we er een beeld van hebben. De Groningse kunstenaar Maria Koijsck helpt ons daarbij. Ze maakt al jaren kunstwerken over zinloos afval.

Haar meest iconische beeld maakt ze in 2020. Maria moet zelf vanwege borstkanker een borstampu- tatie en later een borstreconstruc- tie ondergaan. "Als voormalig verpleegkundige verbaasde ik mij

over al het wegwerpspul bij mijn amputatie: handschoenen, beker- tjes en een verbandschaar die na gebruik zomaar, hup bij het afval ging. Dat alles onder de ogen van deze patiënt met een T-Shirt tegen zinloos plastic afval. Ik wist meteen: hier ga ik iets mee doen."

Ze beweegt haar behandelaren in het UMCG alle afval van haar borst- reconstructie voor haar te bewa- ren. "Mijn plastisch chirurg zei: je zult versteld staan hoeveel het is. Dat bleek ook wel. Na mijn operatie kreeg ik maar liefst zes zakken mee. Eenmaal hersteld spitte ik die troep allemaal door. Dat was emotioneel

en ook wel een beetje verwarrend. Ik vroeg me af: wat ga ik hier mee doen?"

Ze krijgt het idee om het afval uit te stallen op het podium van de grote zaal van evenementenlocatie

MartiniPlaza en zelf in het midden te gaan liggen. Haar dochter, professioneel videomaakster, brengt dit vanaf 17 meter hoogte in beeld. Nadat de video online staat gaat die al snel viraal. Ook wordt het beeld

als foto in een eindeloze rij papieren uitgaven gepubliceerd. “De reacties waren overweldigend. Veel mensen vertelden mij dat ze bij het zien van de beelden tranen in de ogen kregen.” Maria heeft in het kader van dit project een minmuseum

voor zinloos afval ingericht. Het eerste is in maart 2021 geopend in het UMCG in Groningen. Ze wil dat zorgprofessionals de vraag gaan stellen of dit nodig is en of het niet anders kan.

Bron

Video's van de projecten van Maria vind je op haar Youtube-kanaal.

3.6 Zuinig in het ziekenhuis

Met het verduurzamen van het gebouw of het verminderen van vervuilende reisbewegingen ben je er bij een ziekenhuis nog niet. Ook de zorgactiviteiten zelf zijn zeer vervuilend. Gemeten in CO₂ is de negatieve impact mogelijk wat minder groot, maar qua afval en verontreiniging van water en lucht hakken de zorgactiviteiten erin. Bij het verduurzamen van zorgactiviteiten moet het vooral van de professionals komen en dat gebeurt ook. Diverse dokters en verpleegkundigen zijn in een paar jaar tijd opgestaan en de duurzame bewegingen zijn als paddenstoelen uit de grond geschoten.

Het verst gevorderd is de beweging Groene OK (zie 1.6.3). Dit netwerk is in korte tijd omarmd door alle snijdende wetenschappelijke verenigingen en OK-beroepsverenigingen. Via de website groeneok.nl delen ze nu hun kennis. Binnen dat netwerk heb je weer subbewegingen, bijvoorbeeld rond het terugdringen van narcosegassen (zie 3.6.2.3). Het netwerk Groene OK heeft de potentie uit te groeien tot een organisatie met genoeg power voor veranderingen. Zeker als deze beweging een Europese wordt met samenwerking tussen vergelijkbare organisaties in het buitenland.

Nog een veelbelovend voorbeeld van een beweging in ziekenhuisland is de Groene IC. Die is tijdens de coronacrisis ontstaan bij het Erasmus MC. Daar deden ze een ontluisterend onderzoek naar de milieubelasting en delen nu die kennis. Dit verspreidt zich als een lopend vuurtje onder IC-professionals 'met groene energie'.

Helemaal vers is de groene Spoedeisende Hulp. Deze beweging noemt zich GroenER. Hun streven is om van duurzaamheid een vast thema te maken binnen de beroepsvereniging van artsen op de Spoedeisende Hulp (NVSHA). Ze werken daarbij samen met de beroepsvereniging van de verpleegkundigen op de Spoedeisende Hulp (NVSHV). Volgens voorzitter Jeroen van Roosmalen wil GroenER de CO₂-footprint van de Spoedeisende Hulp in de komende vijf jaar halveren. Hij ziet dit ook wel gebeuren. "Een voordeel van onze beweging is dat deze is geïnstitutionaliseerd in onze beroepsvereniging."

Krachten bundelen kan ook langs lijnen van het specialisme. Zo heeft nierspecialist Peter Blankestijn van het UMC Utrecht het balletje van verduurzaming in zijn Europese specialistenvereniging aan het rollen gebracht (zie 3.7). Ook zijn collega Anneke Kwee, gynaecoloog in het UMC Utrecht, zoekt verbinding langs de lijnen van haar specialisme (zie verhaal even hier-

voor). Zij heeft een sterk groen netwerk van gynaecologen in Nederland mee opgezet.

De bewegingen bewijzen dat het in de ziekenhuiswereld snel kan gaan. Professionals in de ziekenhuiszorg zijn nu eenmaal erg goed in kennis delen, samenwerken en aanpakken. Dit talent kunnen ze inzetten om een patiënt te genezen, maar ook om de planeet te helen. Zo slaan ze twee vliegen in een klap.

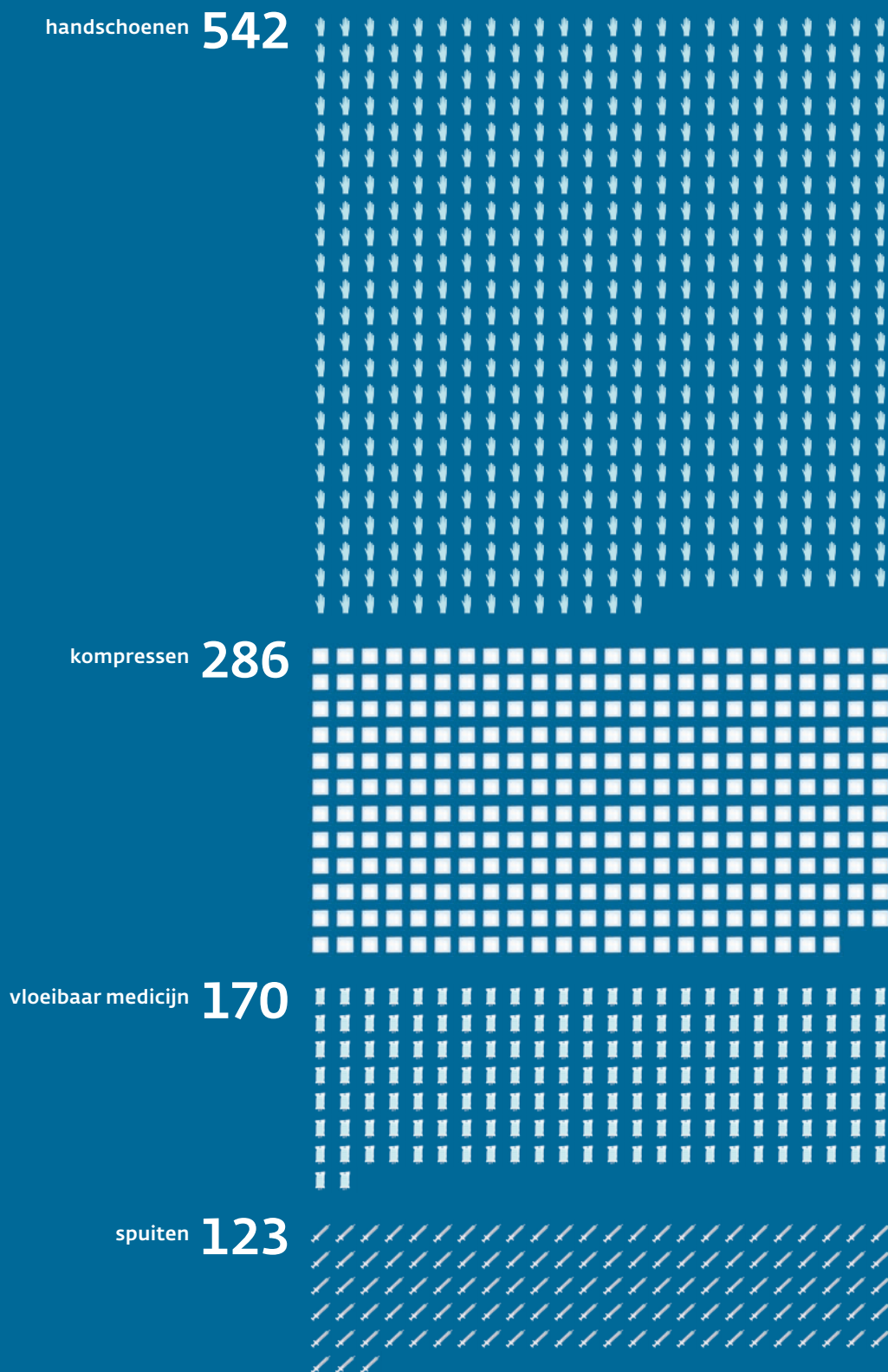
3.6.1 Zuinig op de IC

De IC staat dankzij de coronacrisis in de schijnwerpers. Deze ziekenhuisafdeling is tegen wil en dank uitgegroeid tot het epicentrum van de ziekenhuiszorg. De discussie over de IC-bezetting tijdens de coronacrisis heeft ook veel blootgelegd. Zo is duidelijk geworden dat de Nederlandse IC-capaciteit krap is. Ook is op de IC zichtbaar geworden hoe hoog de werkdruk voor verpleegkundigen is.

Deze schaarste aan mensen en bedden staat in schril contrast met de overvloed aan medische middelen en het afval. Op dat vlak lijkt het juist niet op te kunnen. Ook hier heeft corona blootgelegd hoe het er voorstaat. IC-apotheker Nicole Hunfeld bij het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam vertelt hoe de crisis haar ogen en die van collega's opende. "Normaal blijft het afval uit het zicht, omdat het zich verspreidt over vuilnisbakken in de patiëntenkamers. Dat kon nu niet omdat alles als besmet werd gezien. Collega's moesten hun kleding buiten in grote containers gooien. Toen we die op een rijtje zagen staan, zeiden we tegen elkaar: dit is niet normaal meer. Iedereen had ineens beeld bij de hoogte van de afvalberg." Dat heeft volgens Nicole het draagvlak vergroot om de verspilling aan te pakken in haar ziekenhuis.

Al tijdens de coronacrisis start Erasmus MC met het project Groene IC. Dit verhaal begint bij inkoper Maarten Timmermann. Omdat hij ziet hoeveel medische middelen er 'doorgaan' op de IC, lijkt het hem interessant om dat door te laten rekenen. Als voor zo'n onderzoek geen animo bestaat bij andere academische medische centra, legt hij het plan voor aan hoofd IC Diederik Gommers van het Erasmus MC. Die vindt het thema belangrijk genoeg om het dan maar zelf, met het eigen ziekenhuis, te doen. Nicole gaat het project leiden. Ze schakelt onderzoeksbureau Metabolic in om de afvalstromen op de IC in kaart te brengen. "Wij konden hen vertellen wat we gebruiken en waarom we dingen doen zoals we ze doen. Zij konden ons vertellen van welke materialen alles was gemaakt en hoe belastend die zijn. Al na een half jaar was het rapport klaar." De resultaten zijn ontluisterend, zoals je in figuur III.3 (op de volgende pagina) kunt zien.

Figuur III.3 Productgebruik IC Erasmus MC per patiënt (gemiddelde ligduur van 5 dagen).

slangen en connectoren	113	
kleding	81	
plastic bestek en bekers	71	
pillen	55	
mondmaskers	46	
bed liners	41	
vacutainers	37	
afvalzakken	37	
naalden	28	
electrode stickers	22	
dopjes thermometer	21	
bakjes	19	
wattenstaafjes en spatels	17	
medicijnpoeders	16	
tissues en washanden	15	
verband, pleisters en tape	12	
vloeistofzakken	8	
mesjes	2	
steriel water	2	

Simke de Jong, Alrijne

‘Duurzaam DNA betekent verbeteringen aan je medewerkers overlaten’

Alrijne Zorggroep, actief in zieken- en ouderenzorg, loopt al 20 jaar voorop in duurzame innovatie. De organisatie dankt dit aan een organisatiefilosofie die medewerkers stimuleert zelf verbeteringen te bedenken en door te voeren. Manager Huisvesting en Techniek Simke de Jong fungeert als visionair en aanjager. ‘Je moet mensen uit hun eigen intrinsieke ambitie laten werken. Dan komen ze zelf met de mooiste projecten.’

Als TU Delft-student krijgt Simke de Jong eind jaren negentig een aanbod dat hij niet kan weigeren. Een ziekenhuisbestuurder vraagt hem als afstudeeropdracht ‘het ziekenhuis van 2020’ te ontwerpen. “Passend bij die tijd moest dat een zo energiezuinig mogelijk gebouw worden.” Ook filosofeert hij in die tijd al – ver voordat dit in de mode raakt - over een ‘helende omgeving’.

Het plan van de jonge student valt zo goed dat het ziekenhuis hem vraagt om zijn ideeën in Leiderdorp te realiseren. Het nieuwe Rijnland Ziekenhuis krijgt een warmte-opslag, parallel geschakelde (en daardoor minder) generatoren en via kunstmatige intelligentie gestuurd licht. “Dat was superspannend. Niemand wist bijvoorbeeld nog wat een warmtekuoudeslag was. Die technologie was toen totaal nieuw. Ik weet nog

hoe ik de werking precies uitzocht tot de gaatjes en de pompen toe.” Hij krijgt als jonge gast veel verantwoordelijkheid maar weet het project toch tot een goed einde te brengen. “De investering in de warmteopslag bedroeg een miljoen gulden. Gelukkig verdiende die zich in een jaar terug.”

Simke vertelt dat hij niet bang is om te falen. Volgens hem is dat een voorwaarde voor innovatie. “Mijn vader had vroeger in Zuid-Afrika een filosofische boekwinkel. Ik werkte daar in mijn jeugd op zaterdagen. Een vraag uit één boek is altijd blijven hangen: wat zou jij doen als je wist dat je niet kon falen? Het antwoord is: niets! Falen is de motor van innovatie. De uitdaging zit in nieuwe dingen die nog niet zijn gedaan toch proberen, net zolang totdat ze lukken.”

[reisverhaal]

Gouden milieuthermometer

Met zijn bijdrage aan de ontwikkeling van de nieuwbouw van Rijnland Ziekenhuis maakt Simke een vliegende start. Sindsdien werkt hij bij wat nu Alrijne Zorggroep heet. Dat hij nog steeds bij dezelfde werkgever zit, is opmerkelijk te noemen voor zo'n vrije geest. Wat heeft geholpen, is dat zijn organisatie zich met hem mee heeft ontwikkeld. De orga-

nisatie heeft zich steeds verder uitgebreid, zowel in zieken- als in ouderenzorg, waarbij het steeds het lef had zich te vernieuwen.

Ook na de nieuwbouw van Rijnland Ziekenhuis in Leiderdorp kan Simke zijn kennis en creativiteit kwijt in nieuwbouwprojecten, zoals bij het Alrijne Ziekenhuis in Alphen aan den Rijn. En daarna bij de nieuwbouw van Verpleeghuis Oudshoorn in dezelfde plaats. Op dat laatste project is hij zichtbaar trots. "Oudshoorn was in 2014 het eerste verpleeghuis met de Gouden Milieuthermometer Zorg. En het is helaas nog steeds het enige met dit keurmerk. De daarvoor noodzakelijke innovatiekracht en financiële armslag is bijna niet op te brengen voor organisaties die louter in de ouderenzorg actief zijn. Bij onze organisatie, die zowel ziekenhuizen als verpleeghuizen heeft, gaat dat beter."

DUURZAME ZORG IN 17 SDG'S

Duurzaamheid is een breed begrip. Waar begin je als je jouw organisatie duurzamer wilt maken? Handige vertrekpunten zijn de Sustainable Development Goals (SDG's). Dat zijn de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Waar wil jij met jouw organisatie aan bijdragen? Een overzicht over duurzame zorg aan de hand van de zeventien SDG's.

HEEL DE ZORG

Mensen beter maken of ondersteunen. Dat is waar professionals in de zorg het voor doen. Ze vinden dit niet te rijmen met de enorme verspilling en vervuiling die het werk veroorzaakt. Ook weigeren ze te accepteren dat de sector die over gezondheid gaat de ongezondste is om in te werken. Steeds meer professionals staan op tegen deze uitputting van zowel grondstoffen als mensen en komen in actie. Bevlogen laten zij zien dat het anders kan. In deze 'reisgids' vind je hun verhalen, maar ook routekaarten en tips. Zodat jij voldoende inspiratie en bagage hebt om, net als deze pioniers, de avontuurlijke reis naar duurzamere zorg te maken. Doe mee met de groeiende groene beweging en werk aan zinnigere, zuinigere en zonnigere zorg. Maak er een nog fantastischer vak van. Heel de zorg!

UW REISLEIDERS

Joost Bijlsma is journalist en uitgever, gespecialiseerd in zorg, strategie en innovatie. Al vijftien jaar vertelt hij verhalen over duurzaam ondernemen en organiseren. Met Groenekoers.nl ondersteunt hij pioniers bij het vinden en formuleren van hun duurzame visie.

Cathy van Beek is pionierend bestuurder in de zorg (Maartenskliniek, NZa en Radboudumc), gespecialiseerd in partnership van patiënt en professional in een healing environment. Haar motto is al tien jaar #planetfirst. Ze werkt tegenwoordig in opdracht, onder meer als kwartiermaker duurzame zorg.

UITGEVERIJ WWW.MAGMA-PUBLICATIES.NL

